

Ji tiesė Vilniuje takus Varšuvos Redutai...

Irena Fedorovič

*Vilniaus universitetas, Lenkų
filologijos katedra,
Universiteto g. 5,
LT-01513 Vilnius, Lietuva*

Straipsnyje pristatoma XX a. pradžioje Vilniuje įsikūrusios menininkų draugijos „Lutnia“ veikla. Tai buvo viena svarbiausių Vilniaus kultūros institucijų, ypač iki nuolatinio Lenkų teatro (1906 m. rudenį) ir Vilniaus simfoninio orkestro (1909) įkūrimo. Didelį vaidmenį atliko literatūros ir dramos (laikui bėgant – tiesiog dramos) sekcija, kuri buvo teatro – viešintelės lenkiškos įstaigos, savo veiklos nenutraukusios netgi vokiečių okupacijos sąlygomis (1915–1918), – pradžia.

Raktažodžiai: kultūrinės draugijos, mėgėjų teatras, literatūriniai vakarai, koncertai

„Vilniaus „Lutnia“ daug metų tiesė Vilniuje takus Varšuvos Redutai“, – taip Vilniaus menininkų draugijos nuopelnus dienraščio „Słowo“ puslapiuose apibūdino Czesławas Jankowskis, žinomas Vilniaus literatas ir publicistas. Šie pripažinimo žodžiai ištarti straipsnyje, skirtame „Lutnios“ veiklos dvidešimtmečiui, – institucijai, pasak publicisto, „garbingai, puikiai, kultūringai, nepaprastai naudingai ir pageidaujamai“¹. Menininkų draugija „Lutnia“ buvo vienas svarbiausių Vilniaus kultūrinių objektų, ypač iki Lenkų teatro (1906) ir garsaus Vilniaus simfoninio orkestro įkūrimo (1909), jau nekalbant apie vokiečių okupacijos laikotarpį (1915–1918), kai dramos ir literatūros sekcija buvo performuota į profesionalų Lenkų teatrą.

Kadaise nedidelė scenelė, kaip rašė Helena Romer-Ochenkowska, pradžioje turėjo būti „tik mėgėjų sritis ir muzikinės, vokalinės, teatrinės kultūros platinimo priemonė, tačiau netrukus tapo institucija, vykdančia tada dar neegzistuojančių įstaigų, tokių kaip „konservatorija, universitetas, dramos mokykla ir daugybė kitokių, funkcijas“².

Vilniaus „Lutnios“ 100 metų sukaktuvių proga verta prisiminti šios nusipelnusios kultūros įstaigos darbus.

DRAUGIJOS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Kitų dainavimo draugijų pavyzdžiu Vilniaus „Lutnia“ visų pirma turėjo rūpintis muzikos meno ugdymu. Įstaigos organizatoriai siekė „suteikti savo nariams galimybę praleisti laisvalaikį naudingai ir maloniai“. Statute įrašyti šie laisvalaikio leidimo būdai: „naudojimasis biblioteka, literatūrinių ir šokių vakarų rengimas, cenzūros aprobuotų scenos veikalų vaidinimas, žaidi-

mas šaškėmis ir šachmatais bei paskaitos iš įvairių meno sričių“³. Taip pat buvo numatyta pagelbėti leidžiant vietinių kompozitorių kūrinius, organizuoti konkursus, skirti stipendijas, pašalpas, apdovanojimus. Draugijos nariais galėjo tapti abiejų lyčių asmenys nepriklausomai nuo tautybės ir religijos. Apribojimai buvo taikomi tik kai kuriems vyrams, pvz., karo, jūrėivystės mokyklų ir stačiatikių seminarijų mokiniams, taip pat karinės tarnybos eiliniams. Norintieji tapti „Lutnios“ nariais privalėjo turėti dviejų tos pačios institucijos asmenų rėmimą (rekomendacinius laiškus). Valdymo funkciją draugijoje atliko 6 narių komitetas, du iš jų privalėjo būti profesionalūs menininkai.

GARBINGA PRADŽIA (1905–1906)

Muzikos ir vokalo sekcija

„Lutnios“ menininkų draugija atsirado iš chorų, slapta veikiančių nuo 1897 m. vadovaujant Zygmuntui Nagrodzkiui ir mėgėjiškam orkestrui, įsteigtam prie Vilniaus Piešimo mokyklos (1893 m. ją reformavo žinomas Vilniaus filantropas, Žemės banko direktorius Józefas Montwiłła (1850–1911))⁴. Toje pačioje Piešimo mokykloje, Šv. Jurgio prospekte, pradžioje glaudėsi ir draugija (iki 1910–1911 m. sezono). Vilniaus „Lutnia“ buvo įkurta panašių „giedojimo draugijų“ pavyzdžiu, veikusių Lvoje (nuo 1880 m.), Varšuvoje (nuo 1887 m.), Krokuvoje (nuo 1890 m.). Šios įstaigos iniciatorius ir kasininkas buvo Alojzas Perzanowskis (1868–1910), o įkūrėjas ir pirmininkas – J. Montwiłła.

Oficiali „Lutnios“ įkūrimo data laikoma 1905 m. rugsėjo 24 d. Vilniaus dienraštis „Kurier Litewski“ skelbė: „Šiandieną pranešame Vilniui malonią naujie-

na Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatorius (grafas K. Pahlenas – *I. F.*) patvirtino muzikos ir vokalo draugijos „Lutnia“ įstatus [...]. Įrašyti 45 nariai. „Lutniai“ priklauso visas J. Montwiłłos Piešimo mokyklos orkestro personalas. Naujai Draugijai filantropas padovanojo visą komplektą muzikos instrumentų ir pažadėjo 300 rb. metinę paramą. [...]⁴⁵.

Pradžioje draugijoje buvo tik muzikos ir vokalo sekcija, kuri pirmą kartą pasirodė 1905 m. lapkričio 26 d. Miesto salėje (dabartinė Filharmonija) paminint „Pono Tado“ autoriaus Adomo Mickevičiaus 50-ąsias mirties metines. Jano Leśniewskio, šios sekcijos vadovo, diriguojamas choras atliko fragmentus iš Stanisława Moniuszko „Śmėklos“, taip pat pasirodė solistai Władysławas Hornowskis ir Maria Bogucka⁶.

Pirmasis didesnis 60-ies asmenų „Lutnios“ choro pasirodymas buvo S. Moniuszko muzikos koncertas su pranešimu apie šį puikų Vilniui nusipelnusį kompozitorių. Jis įvyko 1906 m. sausio 10 d. toje pačioje Miesto salėje, surinkęs 950 žiūrovų⁷. Koncerto programą sudarė choras, instrumentinis kvartetas ir deklamacija. Nuo tada choro pasirodymai užpildė J. Leśniewskio organizuojamus muzikinius-vokalius vakarus (kas antrą sekmadienį). 1906 m. buvo 16 tokių vakarų, surinkusių iš viso 3200 žmonių auditoriją (vidutiniškai po 200 kiekvieną vakarą). Pirmąjį sezoną jo repertuare buvo daugiau nei 50 kūrinių (vyravo S. Moniuszko dainos, tačiau netrūko ir Europos kompozitorių kūrinių).

„Lutnios“ muzikos ir vokalo sekcijos sėkmingas startas buvo pastebėtas ir lietuvių. Nusipelnusio lietuvių kompozitoriaus Miko Petrausko atsiminimų knygoje „Straipsniai, laiškai, amžininkų atsiminimai“ paskelbtas faktas, kad į tautinės operos „Birutė“ premjerą (1906 m. sausio 6 d.), pastatytą dramos, muzikos ir vokalo draugijos „Vilniaus kanklės“, dainuoti chore buvo pakviesti tenorai ir bosai iš „Lutnios“. Stasys Audėjus, vėliau profesionalus Kauno Valstybės teatro solistas, prisimena: „Sužinojau, kad atvažiavo į Vilnių Mikas Petrauskas statyti savo operą „Birutė“ [...]. Repetacijos metu pastebėjau, kad chorui [„Vilniaus kanklių“ draugijos – *I. F.*] labai trūksta vyriškų balsų. Tada nuėjau į „Lutnią“, į lenkų draugiją [...], kuri turėjo didelį ir neblogą chorą [...], pakalbėjau su kai kuriais pažįstamais, kad ateitų padėti padainuoti. Ir atėjo: bosų ir tenorų [...] Buvo tokių, kurie nemokėjo netgi lietuviškai, tačiau su didžiausiu užsidegimu ir nuotaika dainavo: „Lietuvių dievaičiai, mus ginkit nuo priešų...“⁸

1906 m. pavasarį muzikos ir vokalo sekcijos nariai pamėgino suorganizuoti nuosavą orkestrą, tačiau šį sumanymą teko atidėti iki 1907 m. rudens. Trūkstam kompetentingų atlikėjų Michalui Salnickiui pavyko suburti tik kvartetą ir kvintetą. Be orkestrinių pasirodymų, kvarteto ir kvinteto nariai grieždavo solo: W. Bohuszewiczówna, Kurczewskis (smuikas), Wróblewski ir Romejko (violončelė), Kwiatkowska ir Bułhakówna (fortepijonas).

Literatūros ir dramos sekcija

Pirmą kartą Adomo Mickevičiaus vakare pasirodė deklamatoriai (1905 m. lapkritis), platesniam žiūrovų ratui prisistatę S. Moniuszko koncerte (1906 m. sausis), paskatino komitetą įkurti literatūros ir dramos sekciją. „Lutnios“ sezono pradžioje, nuo 1906-ųjų spalio, prasidėjo vadinamųjų žodžio vakarų tradicija, kuriuose literatūros ir dramos sekcijos nariai (apie 30 žmonių) populiarino gimtosios literatūros kūrėjus (kiekvienas susitikimas skiriamas vienam autoriui). Komitetui nutarus buvo sudarytas postromantinės literatūros repertuaras – atrinkti W. Syrokomla'os, E. Orzeszkowos, A. Asnyko, M. Konopnickos, K. Przerwos-Tętmajerio ir L. Rydlia kūriniai. Manoma, kad jie „labiausiai tinkami scenai, lengviausiai suprantami platesnei publikai ir nesunkūs atlikti“⁹. Ambicingus „Lutnios“ komiteto planus padėjo įgyvendinti profesionalus vadovavimas: naujai įsisteigusios sekcijos režisieriumi tapo Edmundas Kupieckis (1858–1918), iki tol Kaliszo teatro direktorius. Prasidėjo sunkus pasiruošimo metas, kasdienės repetacijos – to reikalavo išipareigojimas kas antrą savaitę pateikti naują repertuarą. Nuo spalio iki gruodžio pabaigos penkis meninio žodžio vakarus iš eilės buvo parodyti septyni veikalai, tarp jų W. Syrokomla'os „Jono Kazimiero nuosprendis“, J. Korzeniowskio „Čigonai“, E. Orzeszkowos „Išdidžios sielos“. Be scenos kūrinių, vakarų metu buvo deklamuojama minėtų autorių poezija ir prozos fragmentai. Kiekvieną pasirodymą lydėjo paskaita apie autorių. Literatūriniai vakarai sulaukdavo nemažo susidomėjimo, salėje vidutiniškai būdavo apie 400 klausytojų¹⁰.

Mokslo sekcija

1906 m. „Lutnios“ komitetas nusprendė įkurti savo nariams biblioteką ir rengti paskaitas – taip atsirado ir mokslo sekcija. Skaityti paskaitas buvo kviečiami nusipelnę vilniečiai, įvairių sričių specialistai. Trečiadieniais į susitikimus su klausytojais atvykdavo dr. W. Zahorskis, dr. T. Dembowski, L. Czarkowski, S. Kościółkowski, kun. Leonas Żebrowskis. Paskaitų lankomumas nebuvo didelis: 1906 m. 7 paskaitose dalyvavo 420 klausytojų, po metų dar mažiau – tik 125¹¹. Daug žmonių naudojosi prie draugijos įsteigta biblioteka, turėjusia apie 4 tūkstančius tomų grožinės literatūros, ekonomikos, istorijos, gamtos mokslų veikalų lenkų ir vokiečių kalbomis. Nesulaukusi pakankamo dėmesio mokslo sekcija po dvejų metų savo veiklą nutraukė (1908 m.).

Labai greitai, vos metams praėjus nuo „Lutnios“ veiklos pradžios, paaiškėjo, kad tokia institucija Vilniui yra reikalinga. Trys sekcijos – muzikos ir vokalo, literatūros ir dramos bei mokslo – buvo tam tikra muzikos akademijos, teatro ir universiteto užuomazga. Draugijos narių skaičius išaugo ligi 280. Jai priklausė ne tik gabūs muzikai, aktoriai, literatai, bet ir miesto kultūrinio elito atstovai, pvz., dr. Tadeuszas Wróblewski, Władysławas Zahorskis, broliai Michał

ir Witoldas Węslawai, Bolesławas Bażukiewiczzius, dr. Michałs Minkiewiczzius, Lucjanas Uziębło, Feliksas Zawadzki, Bolesławas Rusieckis.

TOLESNĖ SĖKMĖ (1907–1910)

Naująjį sezoną aktyviai veikė literatūros ir dramos sekcija. 1907 m. sausio mėn. Henryko Sienkiewiczziaus kūrybos vakare parodyta „Hania“, po mėnesio Bolesławui Prusui skirtame vakare – jo romano „Forpostas“ inscenizacija. Buvo pristatyti Jaunosios Lenkijos autoriai: Lucjanas Rydlis (vienas veiksmas iš pjesės „Užburtas ratas“) ir Kazimierz Przerwa-Tetmajeris (draminė fantazija „Sfinksas“ ir novelės „Kunigas Petras“ adaptacija). Įvyko Wincento Polio, Bogdano Zaleskio ir kitų autorių kūrybai skirti vakarai. Paminėtas įžymus Krokuvos menininkas Stanisławas Wyspiański – parodytos ištraukos iš dramų „Išlaisvinimas“ bei „Lapkričio naktis“. Didelį pasisekimą turėjo komedijos, ypač Aleksandro Fredro.

1909 m. „Lutnios“ literatūros ir dramos sekcijos repertuarą sudarė įvairios tematikos kūriniai: klasikinė komedija, saloninės pjesės ir miesčioniški liaudiško tipo veikalai. Pastariesiems „Lutnios“ komitetas priskyrė E. Orzeszkowos „Chamo“ adaptaciją, taip pat L. Rydliaus pjesę „Iš geros širdies“ ir S. Bogusławskio – „Vestuvės Ojcowe“; netruko šiuolaikinių autorių – K. Przerwos-Tetmajerio („Melancholija“ ir „Sfinksas“), J. Żulawskio („Prologas“), G. Zapolskos („Rudens vakarą“)¹².

1908–1909 m. sezoną naujiena buvo spektakliai vaikams ir jaunimui priešpietinėmis valandomis. Tuo metu komitetas rūpinosi technine puse: suremontuota dešimt dekoracijų, atnaujinti scenos įrengimai¹³.

A. Romanowskio teigimu, pirmoje vietoje buvo literatūros ir dramos sekcija¹⁴, tuo tarpu tų metų komiteto ataskaitos apie „Lutnios“ veiklą liudija ką kitą: iki 1910 m. draugijos pagrindas tebebuvo muzikos ir vokalo sekcija. Nuo 1907 m. rudens „Lutnia“ jau turėjo 30-ies muzikantų orkestrą, tad padvigubėjo klausytojų¹⁵. Po metų orkestras su choru, kuriam vadovavo Janas Leśniewski, koncertuodavo Zenono Giećewicziaus (1870–1915) rengiamuose muzikiniuose-vokaliniuose vakaruose. Koncertuose dalyvavo solistai (pvz., smuikininkė Wanda Bohuszewiczówna), orkestras (buvo dvi grupės – lengvesniam ir sudėtingesniam repertuarui) ir chorai: mišrus, vyrų, berniukų. Per metus vidutiniškai būdavo 16–19 vakarų, dauguma jų – muzikiniai-vokaliniai.

1908 m. pavasarį muzikos ir vokalo sekcija parengė savo gerbėjams S. Moniuszkos „Halkos“ fragmentą. „Kurier Litewski“ recenzentas (pseudonimas „Fuga“) rašė: „III *Halkos* veiksmas, mėgėjiškos Lutnios parodytas, suteikė daug malonumo ir visi apgailėstame, kad truko taip trumpai...“¹⁶. Tačiau ryškiausias 1908 m. muzikinis įvykis buvo rudeninis F. Chopino koncertas, kuriame dalyvavo choras, orkestras, solistai ir puikus Varšuvos kompozitorius, di-

rigentas bei pianistas Juliuszas Wertheimas (1880–1928). Be koncertų nuosavose patalpose, „Lutnios“ muzikos sekcija pasirodydavo Miesto salėje. 1908 m. „Lutnia“ išplėtė savo veiklą populiariaudama tapybos kūrinius. Tam tikslui draugijos patalpose buvo organizuota lenkų dailininkų paroda, kurioje dalyvavo Edwardas Okuń, Franciszekas Żmurko, ir kt. Iš viso pademonstruota 200 paveikslų, pusė jų buvo atvežta iš Varšuvos. Iš vietinių dailininkų savo kūrinius pristatė Stanisławas Jarockis, šios parodos sumanytojas ir organizatorius, taip pat Helena Romer-Ochenkowska. Paroda truko vieną mėnesį ir buvo labai populiari¹⁷.

NAUJOSE PATALPOSE – NAUJI IŠŠŪKIAI (1910–1913)

1910–1911 m. sezonas „Lutniai“ buvo esminių pokyčių metas. 1910 m. liepą mirė A. Perzanowski, įkūrėjas ir pirmasis išdininkas, vadinamas „Lutnios tėvu“, po septynių mėnesių (1911-ųjų sausį) mirė ir J. Montwiła. Pokyčiai valdymo struktūroje (pirmininku tapo grafas Józefas O'Rourke'as, pavaduotoju – kunigas Janas Kretowiczzius, sekretoriumi – Marianas Ciemnołowski, išdininku – Władysławas Olasekas) sutapo su persikėlimu į naujas patalpas, priklausančias Visuomeninio darbo rėmimo draugijai (Šv. Jurgio prospektas Nr. 6)¹⁸. Šie pokyčiai pareikalavo iš vadovų bei draugijos narių didesnės energijos ir pastangų prisitaikant prie naujų sąlygų. Labiausiai tai atsiliepė literatūros ir dramos sekcijos nariams, nes naujoji scena buvo daug didesnė nei buvusioji, todėl reikėjo keisti dekoracijas, baldus ir t. t. Trūko ir nuosavo rekvizito bei aprangos (jie būdavo pasiskolinami iš teatro rangovų ir profesionalaus teatro kolegų). Permainų būta ir muzikos ir vokalo sekcijoje. Nuo 1910 m. rudens šiai sekcijai vadovavo Adamas Wyleżyński, Varšuvos ir Leipzigo konservatorijų absolventas, tačiau po metų jis atsisakė šių pareigų dėl darbo Vilniaus simfoniniame orkestre (jį pakeitė Z. Giećewiczzius). Laikina (iki 1912 m. rugsėjo) „Lutnia“ neturėjo dirigento ir orkestro vadovo Mikolajaus Salnickio. Šie pokyčiai, be abejo, atsiliepė sekcijos darbo kokybei. Tiesa, krizės pavyko išvengti, tačiau šios sekcijos vaidmuo ėmė menkėti ir tai sutapo su bendru muzikos vaidmens susilpnėjimu mieste. Nepaisydama sunkumų sekcija tęsė savo veiklą. 1912–1913 m. sezoną iš viso buvo surengta 14 muzikinių-vokalinių vakarų. „Lutnia“ taip pat planavo statyti operas: 1911 m. sausio 8 d. įvyko S. Moniuszkos komiškos operos „Loterija“ premjera. Po dvejų metų, padedant prof. Stanisławui Boguckiui, dainininkui ir režisieriui iš Varšuvos, buvo atlikta Henryko Jareckio opera „Tėčio sugrįžimas“.

Muzikos ir vokalo sekcijos vadovo Stanisławo Boguckio iniciatyva 1913 m. pabaigoje įvyko pirmasis „Lutnios“ vokalinis konkursas mėgėjams. Informacija apie Vilniuje organizuojamą konkursą buvo perduota įvairioms muzikos draugijoms, bet ši iniciatyva nebuvo iš-

girsta – dalyvavo tik vietiniai dainininkai. Konkursas neatnešė lauktų rezultatų, nes jame dalyvavo arba asmenys be jokios kvalifikacijos, arba profesionalai. Tai galėtų būti dar vienas argumentas, kad Vilniaus muzikinės kultūros lygis tuo metu buvo neaukštas.

Neabejotina, kad pradedant 1910–1911 m. sezonu jau galima kalbėti apie literatūros ir dramos sekcijos, nulėmusios „Lutnios“ kryptį, vyravimą. Tuometiniai šios sekcijos rengiami pasirodymai tapo vieši (ligi tol juos lankyti galėjo tik draugijos nariai bei jų svečiai). Dar daugiau – pasirodymai vyko ne tik vakarais (pradžią 20.30), bet ir priešpietinėmis valandomis (jų bilietai buvo pigesni – 10 kap.)¹⁹.

Pokyčiai vadovybėje neaplenkė ir šios sekcijos. 1910–1911 m. sekcijos vadovo postą paliko E. Kupieckis, jo pareigas perėmė Lvovo teatro aktorius Antoni Kliszewskis-Rodkiewiczzius. Literatūrinių-draminių renginių pobūdis nepasikeitė – ir toliau tai buvo žodžio vakarai. Labiausiai pavyko Zygmunto Krasinskio bei Józefo Ignacy Kraszewskio jubiliejams skirti vakarai. Tais pačiais metais „Lutnioje“ buvo surengti W. Syrokomla'os 50-ųjų mirties metinių ir Marijos Kopnickos 70-mečio paminėjimai²⁰.

1912–1913 m. sezoną „Lutnios“ komitetas sukvietė dramos komisiją, kuri nutarė padidinti repeticijų skaičių (sugrįžta prie kasdieninių repeticijų) ir populiarių veiklų kiekį repertuare atsižvelgdama į „plačiųjų sluoksnių“ interesus. Šiam repertuarui priskirti istoriniai, papročių, liaudiški ir miesčioniški scenos kūriniai. Buvo pasirinkta M. Bałuckio „Giminių“, B. Pruso „Forpostas“, G. Zapolskos „Malaška“ ir A. Fredro komedija „Gelbėkite, kas čia dedasi“.

Šio laikotarpio Vilniaus „Lutnios“ literatūros ir dramos sekcijos veiklos naujovė – Mieczysława Frenkelio gastrolės (1912-ųjų sausis), taip pat „Lutnios“ artistų gastrolės už Vilniaus ribų (Lydoje ir Minske).

KARUI PRASIDĖJUS

Vilniaus „Lutnia“ gyvai reagavo į aktualius politinius įvykius: 1914 m. rugpjūtį prasidėjęs karas sukėlė, kaip pastebi A. Romanowskis, „patriotines ir antivokiškas nuotaikas“. Tai nulėmė naujojo sezono atidarymui parinktą repertuarą: literatūros ir dramos sekcija parengė A. Asnyko komediją „Broliai Lerche“ (lenkų bei vokiečių tematika), o tų pačių metų gruodį – Józefo Rączkowskio vienaveiksmę „Drzymalos vežimas“. Apie normalią „Lutnios“ veiklą naujomis aplinkybėmis nebuvo kalbos. Netrukus, gruodžio pabaigoje, nutrūko ir lenkų teatro Pohulianka veikla²¹.

Didelis smūgis „Lutnią“ ištiko 1915 m. vasario mėnesį mirus vienam iš draugijos įkūrėjų Zenonui Giecewičiui. Šis liūdnas įvykis užbaigė vieną „Lutnios“ veiklos etapą. Vienintelis išoriškai normalaus teatrinio gyvenimo ženklas tuo metu buvo balandžio mėnesį įvykusi premjera – Jeano Baptisto Moliere'o „Tariamasis ligonis“, kuriame puikiai suvaidino

A. Kliszewskis-Rodkiewiczzius. Publicistas F. Hryniewiczzius dienraštyje „Kurier Litewski“ rašė: „Tai yra pats nuostabiausias vaidmuo iš visų, kuriuos kada nors yra vaidinęs Vilniuje p. Kliszewskis. Jo vaidmuo kuriamas iš smulkiausių niuansų, kaip subtiliausi prancūzų dvaro epochos meziniai. Be to, puiki išorinė kaukė. Tame veide atsispindėjo visi jausmai ir jauduliai [...]. Tai buvo vaidyba, kokios Vilniuje nesame įpratę matyti“²².

1915 m. rugsėjo 18 d., kai į Vilnių įžengė vokiečių kariuomenė ir prasidėjo ketverių metų okupacija, „Lutnia“ vaidino A. Fredro „Išgyvenimą“. Šis spektaklis atidarė naują sezoną, kuris netrukus buvo nutrauktas.

Literatūros ir dramos sekcija veiklą atnaujino tik 1916 m. sausį. „Lutnios“ aktoriai parengė L. Rydliaus pjesę „Visados“. Vyravo prieškarinio repertuaro veikalai, tik retkarčiais atsinaujinta naujais pastatymais. Tai buvo naujas veiklos etapas ir dėl narių kaitos: miestą palikusiųjų vietas užėmė aktoriai profesionalai – A. Wiślanskis, M. Biskupska ir kiti. Būtent darbas vokiečių okupacijos metais leidžia kalbėti apie ligtinės literatūros ir dramos sekcijos perkvalifikavimą į profesionalų Lenkų teatrą. Be abejo, tai buvo provincijos teatras, tačiau, kaip pastebi Maria Alexandrowiczowa, „tai, kas pasiekta, buvo maksimumas, ką galima buvo padaryti karo nuniokotame Vilniuje savarankiškai, be pagalbos iš šalies“²³.

Vilniaus „Lutnia“ kaip muzikinis teatras egzistavo iki 1940-ųjų (paskutiniai archyviniai dokumentai datuojami 1941 m.)²⁴. Tam tikra prasme šių tradicijų tęsėjas šiuo metu yra Lilijos Kiejzik vadovaujamas Lenkų teatras Vilniuje, kuris šiais metais švenčia savo 40-ies metų jubiliejų. Iškalbingas faktas, kad „Lutnios“ buvusiose patalpose šiuo metu veikia Lietuvos nacionalinis dramos teatras.

Gauta 2005 12 05

Nuorodos

- ¹ *Słowo*, 1925, Nr 275. (gruodžio 5 d.). Redutos teatras veikė Vilniuje 1925–1929 m.
- ² *XXV-lecie wskrzeszonego Teatru Polskiego w Wilnie*, red. H. Romer-Ochenkowska, Wilno, 1932, s. 14.
- ³ *Ustawa Wileńskiego Towarzystwa Muzycznego „Lutnia“*, Wilno, 1905, s. 1.
- ⁴ A. Kuligowska, Powrót teatru polskiego w Wilnie (5–7 VII 1905), *Pamiętnik Teatralny*, 1986, Nr 2–3, s. 303; A. Romanowski, *Młoda Polska wileńska*, Kraków, 1999, s. 51.
- ⁵ *Kurier Litewski*, 1905, Nr 20 (spalio 6 d.).
- ⁶ *Kurier Litewski*, 1905, Nr 62 (lapkričio 27 d.); A. Kuligowska-Korzeniewska, Przed wskrzeszeniem stałej sceny w Wilnie (1905–1906), *Wilno teatralne*, red. M. Kozłowska, Warszawa, 1998, s. 85–86.
- ⁷ *Sprawozdanie z działalności Lutni Wileńskiej za rok 1905–1906*, Wilno, 1907, s. 12; Draugijos direkcijos

prašymas, *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, F 378, ap. 114, Nr. 323.

⁸ M. Petrauskas, *Straipsniai, laiškai, amžininkų atsiminimai*, Vilnius, 1976, p. 20.

⁹ *Sprawozdanie z działalności Lutni Wileńskiej za rok 1905–1906*, Wilno, 1907, s. 14.

¹⁰ Ten pat, s. 15–17.

¹¹ Ten pat, s. 21; *Sprawozdanie z działalności Lutni Wileńskiej za rok 1907*, Wilno, 1908, s. 5.

¹² 1914–1915 m. sezono pjesių rankraščiai, *LMAB RS*, F 46–44.

¹³ *Sprawozdanie z działalności Wileńskiego Towarzystwa „Lutnia“ za rok 1909*, Wilno, 1910, s. 14.

¹⁴ Ten pat, s. 6; A. Romanowski, ten pat, s. 225.

¹⁵ *Sprawozdanie z działalności Lutni Wileńskiej za rok 1907*, Wilno, 1908, s. 3.

¹⁶ *Kurier Litewski*, 1908, Nr 54 (sausio 19) d.

¹⁷ *Lietuvos literatos ir teatro archyvas*, F 523.

¹⁸ *Sprawozdanie z działalności Wileńskiego Towarzystwa „Lutnia“ za rok 1910–1911*, Wilno, 1912, s. 9.

¹⁹ M. Alexandrowiczowa, *Dzieje teatru Wileńskiego, Wilno i ziemia wileńska*, Wilno, 1937, t. 2, s. 27; *Sprawozdanie z działalności Wileńskiego Towarzystwa „Lutnia“ za rok 1912–1913*, Wilno, 1914, s. 13.

²⁰ *Sprawozdanie za rok 1910–1911*, s. 19.

²¹ *XXV-lecie wskrzeszonego Teatru Polskiego w Wilnie...*, s. 34.

²² *Kurier Litewski*, 1915, Nr 96 (balandžio 14(27) d.).

²³ M. Alexandrowiczowa, ten pat.

²⁴ *LMAB*, F 46–47.

Irena Fedorovič

“IN VILNIUS IT CONTINUED THE TRADITIONS OF WARSAW’S REDUTA....”

Summary

The artists’ society “Lutnia” consisted of choirs led by Zygmunt Nagrodzki and secretly operating since 1897, and also of an amateur orchestra which was founded in the drawing school. It was the same drawing school that was reformed by the famous philanthropist and director of Agriculture Bank, Józef Montwiła. It was home to this artists’ society until the 1910/1911 season. The initiator of the society’s goals, as well as its treasurer, was Alojzy Perzanowski, and the founder of “Lutnia” was Józef Montwiła.

“Lutnia” saw it as a goal to “offer opportunities for its members to pleasantly spend their leisure time and to cherish the art of music” as well as to popularize Polish literature and art. At first there was only a vocal-musical branch in the society, but later sections for drama and literature, as well as for science were formed. The people responsible for the artistic section were Jan Leśniewski (choir), Mikołaj Salnicki (orchestra), Stanisław Bogucki (opera section), and Antoni Rodkiewicz-Kliszewski (drama section). These sections spread their work using popular means and organized the so-called “Poetry evenings” and “Vocal-musical evenings”, which took place in the Vilnius town hall. Although with interruptions of its activities, “Lutnia” existed until the Second World War. It was one of the most important cultural institutions in Vilnius, especially until the establishment of the permanent Polish theater (in the fall of 1906) and Vilnius’ famous symphonic orchestra (in 1909). The literature and drama section (later known as just the drama section) played an especially important role, because it laid the foundations of the theater, and this theater (as the only Polish institution) did not discontinue its work even during the German occupation (1915–1918).